

## XALQ PEDAGOGIKASIDA YOSHLARNING DUNYOQARASHINI SHAKLLANTIRISHDAGI TARBIYAVIY AN'ANALAR

**Turemuratova Aziza Begibaevna**

Qoraqolpoq davlat universiteti pedagogika va psixologiya kafedrasida assistenti

**Kurbanova Rita Jarasovna**

Qoraqolpoq davlat universiteti pedagogika va psixologiya kafedrasida stajyor o'qituvchi

**Saidboyeva Barno Endirboy qizi**

Qoraqolpoq davlat universiteti pedagogika va psixologiya kafedrasida stajyor o'qituvchi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10090843>

**Annotatsiya.** Ushbu ilmiy maqolada xalq pedagogikasi ta'sirida bo'lgan ta'lim an'analari, yoshlarning dunyoqarashini shakllantirish usullarini o'rganishga qaratilgan ushbu an'analarni yanada inklyuziv va keng qamrovli ta'lim tizimini yaratish mumkinligi haqida so'z borgan.

**Kalit so'zlar:** Xalq pedagogikasi, inklyuziv ta'lim, keng qamrovli ta'lim, tarbiyaviy an'ana, madaniy e'tiqod, o'qitish turlari.

## EDUCATIONAL TRADITIONS IN SHAPING THE WORLDVIEW OF YOUNG PEOPLE IN FOLK PEDAGOGY

**Abstract.** This scientific article talks about the possibility of creating a more inclusive and comprehensive educational system of these traditions, aimed at studying the methods of education influenced by folk pedagogy, ways of forming the worldview of young people.

**Key words:** Folk pedagogy, inclusive education, comprehensive education, educational tradition, cultural belief, types of teaching.

## ВОСПИТАТЕЛЬНЫЕ ТРАДИЦИИ В ФОРМИРОВАНИИ МИРОВОЗЗРЕНИЯ МОЛОДЕЖИ В НАРОДНОЙ ПЕДАГОГИКЕ

**Аннотация.** В данной научной статье говорится о возможности создания более инклюзивной и комплексной системы образования, направленной на изучение образовательных традиций под влиянием народной педагогики, способов формирования мировоззрения молодежи.

**Ключевые слова:** Народная педагогика, инклюзивное образование, всестороннее образование, образовательная традиция, культурные верования, типы обучения.

### Kirish.

Ta'lim yoshlarning dunyoqarashini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi, chunki u ularga dunyoning murakkabliklarida harakat qilish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va qadriyatlarni beradi. An'anaviy amaliyot va madaniy e'tiqodlarga asoslangan ta'lim usuli bo'lgan xalq pedagogikasi turli jamoalarning ta'lim an'alariga sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Xalq pedagogikasidagi ta'lim an'analari avlodlarga o'tib kelgan bir qator amaliyot va e'tiqodlarni qamrab oladi. Bu an'alar yoshlarning dunyoqarashini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi, chunki ular madaniy va ijtimoiy qadriyatlardan chuqur ildiz otgan. Xalq pedagogikasi jamoatchilik asosida o'qitish, og'zaki an'alar va amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratilganligi bilan ajralib turadi. Kabi faoliyat bilan shug'ullanish orqali hikoyalar, shogirdlik va amaliy tajribalar, yoshlar o'zlarining madaniy merosi va mahalliy muhit bilan o'zaro bog'liq bo'lgan bilim va tushunchalarga ega bo'ladilar.

**Asosiy qism:** Xalq pedagogikasida tarbiyaviy an'analarning ta'rifi-yoshlarning dunyoqarashini shakllantirish muhimligining asosiy sabablaridan biri shundaki, bu ularning dunyoni idrok etishiga va undagi o'rniga katta ta'sir ko'rsatadi. Ta'lim an'analari va xalq pedagogikasi bu jarayonda muhim rol o'ynaydi, chunki ular yosh shaxslarga navigatsiya qilishlari uchun zarur bo'lgan bilimlar, qadriyatlar va istiqbollarni beradi va ularning atrofini his qilish. Asosiy e'tiqod va tamoyillarni singdirish orqali bunday an'analar ularning munosabatlari, xatti - harakatlari va qarorlarini shakllantirishga yordam beradi, natijada ma'lumotli, mas'uliyatli va har tomonlama rivojlangan shaxslarning rivojlanishiga hissa qo'shadi.

Yoshlarning dunyoqarashini shakllantirishning ahamiyati xalq pedagogikasiga chuqur singib ketgan ta'lim an'analari yosh shaxslarning dunyoqarashini shakllantirishga katta ta'sir ko'rsatadi. Madaniy bilimlar va qadriyatlarni etkazish orqali ushbu traditsions yoshlarning atrofida dunyoni talqin qilish va tushunish usullarini shakllantiradi ularni. Xalq pedagogikasi hikoya qilish orqali axloqiy saboqlarni o'rgatishdan tortib, shogirdlik orqali amaliy ko'nikma va donolikni berishga qadar yosh avlodning istiqbollarini shakllantiradigan, ularni o'ziga xoslik va o'z jamoalariga mansublik hissi bilan singdiradigan boy merosga ega.

Xalq pedagogikasining rivojlanishini tushunishda madaniy va tarixiy kontekst muhim rol o'ynaydi. Ko'pgina jamiyatlarda xalq pedagogikasi madaniy qadriyatlarni, e'tiqodlarni va amaliyotlarni o'rgatish va etkazish usuli sifatida avlodlarga o'tib kelgan. Ushbu ta'lim an'anasini jamiyatning madaniy va tarixiy tajribalarida chuqur ildiz otgan. Madaniy va tarixiy kontekstni o'rganib, tadqiqotchilar xalq pedagogikasida yoshlarning dunyoqarashini shakllantiruvchi asosiy omillar. Kontekstni tushunish o'qituvchilarga jamiyatning madaniy va tarixiy qadriyatlariga mos keladigan yanada samarali o'qitish strategiyasini ishlab chiqishga imkon beradi.

Xalq pedagogikasi avlodlarga o'tib kelgan an'anaviy ta'lim yondashuvi haqida umumiy ma'lumot beradi. Uning amaliy ko'nikmalarga, tajribaviy o'rganishga va jamoatchilikni jalb qilishga bo'lgan e'tibori uni ko'proq rasmiy ta'lim tizimlaridan ajratib turadi. Madaniy qadriyatlarni o'z ichiga olgan holda, an'analar va urf-odatlar, xalq pedagogikasi yoshlarning dunyoqarashini shakllantirish va o'ziga xoslik va mansublikni chuqur his qilishni targ'ib qilishga qaratilgan. Xalq pedagogikasi asosiy ta'limda keng tan olinmagan bo'lsa-da, an'anaviy jamiyatlar ichidagi shaxslarning ta'lim tajribalariga sezilarli ta'sir ko'rsatishda davom etmoqda.

Xalq pedagogikasiga umumiy nuqtai bundan tashqari, madaniy va tarixiy omillarning ta'lim an'analari ta'sirini ortiqcha ko'rib bo'lmaydi. Ko'pgina jamiyatlarda ta'lim amaliyoti madaniy me'yorlar va tarixiy jihatdan juda shakllangan tadbirlar. Masalan, qadimgi tsivilizatsiyalarda ta'lim ko'pincha axloqiy va diniy ta'limotlar atrofida bo'lgan. Xuddi shunday, so'nggi paytlarda ta'lim tizimlariga sanoatlashtirish va globallashtirish olib kelgan ijtimoiy o'zgarishlar ta'sir ko'rsatmoqda. Ushbu madaniy va tarixiy omillar ta'lim an'analari shakllantirishda muhim rol o'ynadi va pirovardida xalq pedagogikasida yoshlarning dunyoqarashiga ta'sir ko'rsatdi.

Madaniy va tarixiy omillarning ta'lim an'analari ta'siri dunyoning ko'plab madaniyatlarida ta'lim amaliyoti juda katta farq qiladi turli jamiyatlarning turli e'tiqodlari va qadriyatlari. Masalan, Yaponiya va Xitoy kabi Sharqiy madaniyatlarida ta'limda intizom va yodlashga katta e'tibor beriladi. Boshqa tomondan, AQSh va Evropa kabi G'arb madaniyatlarida ko'pincha tanqidiy fikrlash va ijodkorlikka e'tibor qaratiladi. Ushbu misollarda madaniy

an'analarning tarbiyaviy yondashuvlarga ta'siri, yoshlarning dunyoqarashini turli yo'llar bilan shakllantirish ta'kidlangan.

Turli madaniyatlarda ta'lim amaliyotiga misollar xulosa qilib aytganda, ta'lim an'analari shakllantirishda muhim rol o'ynaydi xalq pedagogikasida yosh shaxslarning dunyoqarashi. Madaniy amaliyot va e'tiqodlarga asoslangan ushbu an'analalar o'rganish va bilim olishga noyob istiqbolni taqdim etadi. Amaliy ko'nikmalarni axloqiy qadriyatlar va madaniy meros bilan birlashtirgan yaxlit yondashuvni qo'llash orqali xalq pedagogikasi nafaqat yoshlarni muhim hayotiy ko'nikmalar bilan jihozlabgina qolmay, balki o'ziga xoslik, jamoatchilik va inson tajribalarining xilma-xilligini qadrlash tuyg'usini rivojlantiradi. Shunday qilib, kelajakning har tomonlama rivojlanishini ta'minlash uchun ushbu ta'lim an'alarini tan olish va saqlash juda muhimdir.

Xalq pedagogikasi orqali tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish an'anaviy o'qitish usullarida talabalar o'rtasida so'roq va izlanishlarni rag'batlantirishga katta e'tibor berilmadi. Ushbu yondashuv qiziqish va intellektual faollik tuyg'usini tarbiyalashdan ko'ra, o'qituvchidan talabaga bilimlarni uzatishni birinchi o'ringa qo'yishga intiladi. Tanqidiy fikrlash va mustaqil so'rovni targ'ib qilmaslik orqali, an'anaviy o'qitish usullari talabalarning mavzuni chuqurroq tushunishlariga to'sqinlik qilishi va ularning intellektual o'sishini cheklashi mumkin. Shu sababli, o'qituvchilar uchun so'roq qilish va izlanishni faol ravishda rag'batlantiradigan ko'proq interaktiv va talabalarga yo'naltirilgan yondashuvlarni kiritish juda muhimdir.

An'anaviy o'qitish usullarida so'roq qilish va izlanishni rag'batlantirish bundan tashqari, xalq pedagogikasidagi ta'lim an'alarining muhim jihati kundalik hayotiy vaziyatlarda muammoli hal qilish faoliyatini birlashtirishdir. Yoshlarni amaliy ishlarga jalb qilish orqali stsensariylar, ular tanqidiy fikrlashga va hayotdagi muammolarga echim topishga da'vat etiladi. Bu ularga nafaqat muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi, balki atrofdagi dunyoning murakkabliklarini boshqarishga imkon beradi. Bundan tashqari, turli kontekstlarda muammolarni hal qilish faoliyatidan foydalangan holda, yoshlar o'zlarining bilim va ko'nikmalarining kundalik hayotlarida dolzarbligi va qo'llanilishini tushunishlari mumkin.

Muammolarni hal qilish faoliyatini kundalik hayotiy vaziyatlarda birlashtirish tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishdan tashqari, xalq pedagogikasi ham ijodkorlik va innovatsiyalarni targ'ib qiladi amaliy o'rganish tajribalari orqali. Tadqiqot va sobiq perimentatsiyani rag'batlantiradigan faoliyat bilan shug'ullanish orqali talabalar qutidan tashqarida o'ylashlari va muammolarga innovatsion echimlarni ishlab chiqishlari mumkin. Badiiy loyihalar, ilmiy tajribalar yoki hamkorlikdagi guruh loyihalari orqali amaliy o'rganish talabalarga o'z ijodlarini o'rganish va innovatsiyalar uchun potentsiallarini ochish imkoniyatini beradi. Ta'limga bunday yondashuv talabalarni dunyoni imkoniyatlarga to'la deb bilishga va doimiy ravishda fikrlash va muammolarni hal qilishning yangi va o'ziga xos usullarini izlashga undaydi. Amaliy o'rganish tajribalari orqali ijodkorlik va innovatsiyalarni targ'ib qilish xulosa qilib aytganda, ta'lim an'analari xalq pedagogikasi orqali yoshlarning dunyoqarashini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ushbu an'analalar avloddan-avlodga o'tadigan madaniy va ijtimoiy qadriyatlar, e'tiqodlar va amaliyotlarning keng doirasini o'z ichiga oladi. Hikoyalar, o'tish marosimlari va jamoatchilikni jalb qilish orqali yoshlar o'z merosini chuqur anglash va qadrlashni rivojlantiradilar. Bundan tashqari, ushbu an'analalar muhim hayotni singdirib, tegishlilik va o'ziga

xoslik hissini rivojlantiradi chidamlilik, hamdardlik va tanqidiy fikrlash kabi ko'nikmalar. Umuman olganda, ta'lim an'analari ta'limga yaxlit yondashuvni ta'minlaydi, yosh ongning yaxlit rivojlanishini ta'minlaydi. Bundan tashqari, xalq pedagogikasi madaniy o'ziga xoslikni saqlashda muhim rol o'ynaydi. An'anaviy amaliyotlar, hikoyalar va qo'shiqlarni ta'limga kiritish orqali yoshlar o'zlarining madaniy merosiga duchor bo'ladilar va ularning ildizlarini chuqurroq tushunadilar.

### **Xulosa**

Xulosa qilib aytganda, ta'lim an'alarining ahamiyatini tan olish juda muhimdir xalq pedagogikasi. Bu an'alar nafaqat bilim va ko'nikmalarni avloddan avlodga uzatadi, balki yosh shaxslarning dunyoqarashini ham shakllantiradi. Xalq pedagogikasi madaniy qadriyatlarni, e'tiqodlarni va amaliyotlarni ta'lim jarayoniga qo'shib, madaniy merosni saqlash va boyitishga hissa qo'shadi. Bundan tashqari, bu o'ziga xoslik va tegishlilik tuyg'usini rivojlantiradi, yoshlarga o'z ildizlari va urf-odatlarini chuqurroq tushunishga imkon beradi. Shuning uchun xalq pedagogikasida ta'lim an'alarini o'rganish va saqlash yaxlit rivojlanish uchun juda muhimdir. Bundan tashqari, ushbu tadqiqot mavzuni yanada tadqiq qilish va o'rganishni talab qiladi. Xalq pedagogikasida ta'lim an'alarining yoshlar dunyoqarashini shakllantirishga ta'siri bo'yicha mavjud tadqiqotlar qimmatli tushunchalarni bergan bo'lsa-da, hali ham o'rganish kerak bo'lgan ko'plab sohalar mavjud. Masalan, kelajakdagi tadqiqotlar ushbu an'alarining shaxslarning xatti - harakatlari, qadriyatlari va e'tiqodlariga uzoq muddatli ta'sirini o'rganishi kerak. Bundan tashqari, zamonaviy texnologik taraqqiyotning ushbu ta'lim an'alarini davom ettirish yoki o'zgartirishga ta'sirini o'rganish kerak bo'ladi.

### **REFERENCES**

1. Асаматдинова Ж., Курбанова Р. ОЗНАКОМЛЕНИЕ СТУДЕНТОВ С ПОНЯТИЯМИ «Я». СТАНОВЛЕНИЯ И РАЗВИТИЯ СОБСТВЕННОГО «Я» //PEDAGOGS journali. – 2022. – Т. 19. – №. 2. – С. 29-36.
2. Begibaevna T. A. USE OF EDUCATIONAL TRADITIONS OF FOLK PEDAGOGY IN FORMING YOUTH WORLD VIEW //EPRA International Journal of Research and Development (IJRD). – 2023. – Т. 8. – №. 6. – С. 266-268.
3. Turemuratova A., Ostonakulov I. USING PROVERBS AS A WAY OF FOLK PEDAGOGY TO IMPROVE THE KNOWLEDGE OF YOUTH //International Journal of Intellectual Cultural Heritage. – 2023. – Т. 3. – №. 1. – С. 17-20.
4. Turemuratova A. USE OF EDUCATIONAL TRADITIONS OF FOLK PEDAGOGY IN FORMING YOUTH WORLD VIEW //EPRA International Journal of Research and Development (IJRD). – 2023.
5. Turemuratova, A. (2023). EDUCATIONAL TRADITIONS IN THE FORMATION OF YOUNG PEOPLE'S WORLD VIEW IN FOLK PEDAGOGY.
6. Turemuratova, A. . (2022). USING PROVERBS AS A WAY OF FOLK PEDAGOGY TO IMPROVE THE KNOWLEDGE OF YOUTH. International Journal of Intellectual Cultural Heritage, 2(6), 60–63. Retrieved from <http://ihm.iscience.uz/index.php/ijich/article/view/196>

7. Turemuratova, A., & Temirbekov, B. (2022). Mustahkam oilani shakllantirishda yoshlarda naql-maqollardan foydalanishning tarbiyaviy-psixologik ahamiyati.
8. Turemuratova, A. (2021). Har bir xalqning o'z qadriyati bor.
9. Turemuratova, A., & Asamatdinova, J. (2021). Talabalar qadriyatga bag'darlang'anliqti rivajlantiruvda auditoriyadan tis shinig'iwlardin' roli.
10. Turemuratova A. TRADITIONS OF FORMING THE SPIRITUAL AND MORAL WORLDVIEW OF YOUNG PEOPLE IN PEDAGOGY //Евразийский журнал академических исследований. – 2023. – Т. 3. – №. 7. – С. 225-229.
11. Туремуратова А. Б. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ВОСПИТАТЕЛЬНЫХ ТРАДИЦИЙНАРОДНОЙ ПЕДАГОГИКИ В ФОРМИРОВАНИИ МИРОВОЗЗРЕНИЯ МОЛОДЕЖИ //Мировая наука.–2023. – 2023. – Т. 6. – №. 75. – С. 125-129.
12. Turemuratova Aziza Begibaevna. (2023). Students' Thinking Skills and Outlook through Pedagogical Principles in the Higher Education System Formation . American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (2993-2769), 1(8), 358–361. Retrieved from <http://grnjournal.us/index.php/STEM/article/view/1031>
13. Turemuratova A., Sultanova E., Orazova B. THE ROLE OF PEDAGOGICAL SKILLS IN EDUCATION AND USE OF NEW METHODS IN TEACHING PRINCIPLES //Models and methods in modern science. – 2023. – Т. 2. – №. 11. – С. 134-140.
14. Turemuratova A., Turenliyazova N. THE PROGRAM OF USING MODERN PEDAGOGICAL METHODS IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEM AND THE PROBLEMS OF IMPROVING PEDAGOGICAL SKILLS //Science and innovation. – 2023. – Т. 2. – №. B10. – С. 373-377.
15. Jumamuratov R. E., Kaipbergenov A. T. TEACHING CHEMISTRY IN HIGH SCHOOLS //Экономика и социум. – 2023. – №. 8 (111). – С. 101-107.
16. Jumamuratov R. E., Kaipbergenov A. T. STAGES OF PEDAGOGICAL ANALYSIS OF MODERN EDUCATIONAL MODELS IN THE REPUBLIC OF KARAKALPAKSTAN //Экономика и социум. – 2023. – №. 8 (111). – С. 96-100.
17. Jumamuratov R., Kaipbergenov A. APPLICATION OF INFORMATION AND COMPUTER TECHNOLOGIES IN TEACHING CHEMISTRY //Евразийский журнал академических исследований. – 2023. – Т. 3. – №. 7. – С. 21-26.